

STADSHOLMEN

SVALGÅNGEN 7

Hornsgatan 34, 36 och 38, Bellmansgatan 7, 9, Maria trappgränd 8–10

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

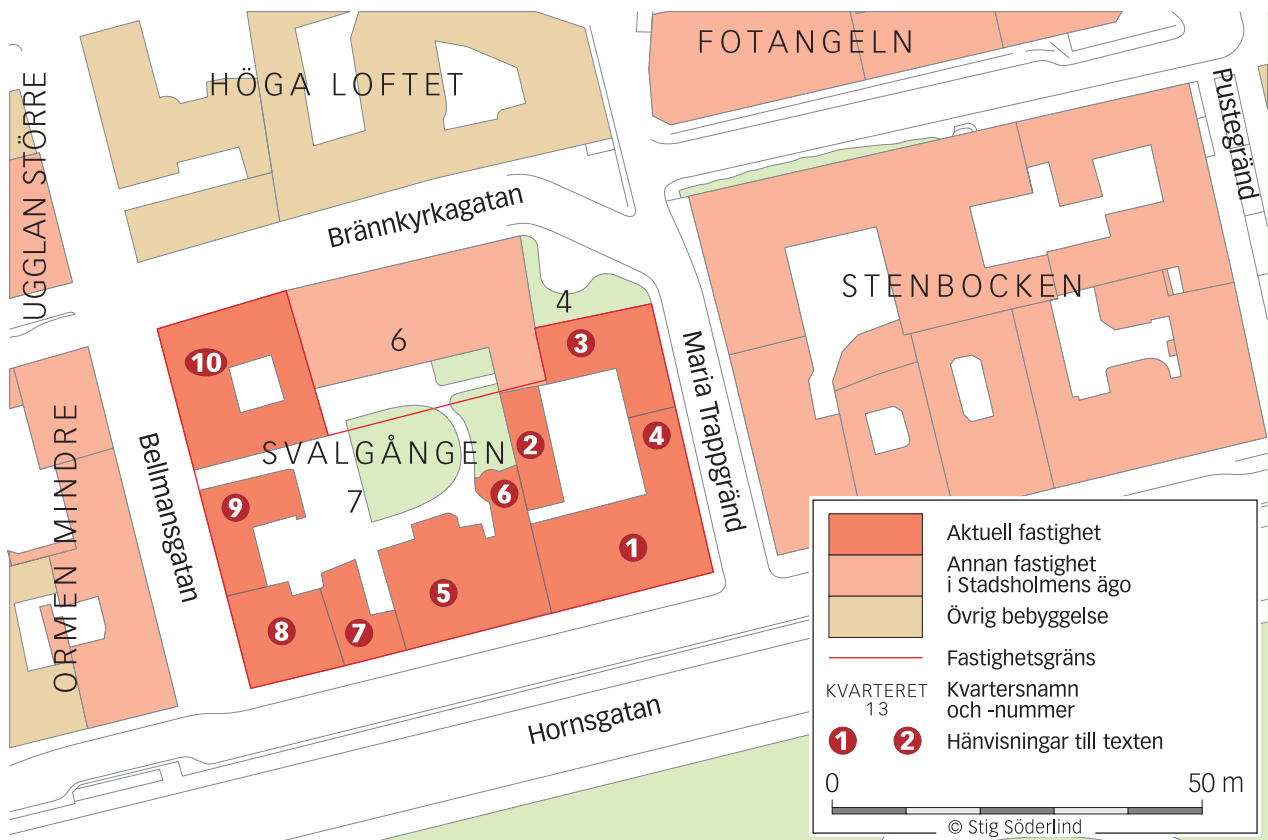
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1** HUVUDBYGGNADEN VID HORNSGATAN 34
- 2** ÖSTRA GÅRDSFLYGELN, HORNSGATAN 34 D-E
- 3** VÄSTRA GÅRDSFLYGELN, HORNSGATAN 34 B
- 4** NORRA GÅRDSFLYGEL, HORNSGATAN 34 C
- 5** HUVUDBYGGNADEN VID HORNSGATAN 36
- 6** ÖSTRA GÅRDSFLYGELN TILL HORNSGATAN 36
- 7** VÄSTRA GÅRDSFLYGELN, HORNSGATAN 36 B
- 8** HUVUDBYGGNADEN HORNSGATAN 38A
- 9** FLYGELBYGGNAD, HORNSGATAN 38 B-C
- 10** BELLMANSGATAN 7

HUVUDBYGGNADERNA LÄNGS HORNSGATAN 1907. OKÄND FOTOGRAF. SSMC 594

Byggnaderna inom Svalgängen 7 representerar 1700-talets byggnadsideal med välbevarade volymer och påkostade interiörer som vittnar om bostadsförhållanden för den välbemedlade borgaren.

Kvarteret uppfördes till stor del efter Mariabranden 1759 som var förödande för kvarterets äldre bebyggelse. Ursprungligen bestod det av flera små tomter med karaktäristiska, kringbyggda gårdsmiljöer som inrymt både sockerbruk, verkstäder och skola. Byggnaderna har till stor del bevarade planlösningar med rikt påkostad inredning från 1700-1800-talen såsom paneler, dörrar, kakelugnar och stucktak.

Sedan 1970-talet förmedlas byggnadernas bostäder och lokaler av Stiftelsen Konstnärshem till äldre konstnärer inom olika genrer. Detta enligt avtal mellan staden och Stiftelsen.

Fastigheten Svalgängen 7 är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassi-

ficering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Fastigheten Svalgängen 7 är en del av Östra Maria-berget. De nuvarande husen på berget byggdes huvudsakligen efter en brand 1759 som förstörde omkring 300 fastigheter i Maria kyrkas omgivning. De nerbrunna husen var till stor del av trä och ersattes efter branden helt av putsade tegelhus i enlighet med stadens byggnadsordningar från 1736 och 1763. Tidens kända murmästare fick uppdrag i området och byggherrarna var ofta framgångsrika näringsidkare som både bodde och drev sin verksamhet i de

DEN ÄLDRE GÅRDSMILJÖN VID HORNSGATAN 34. FRAMFÖR DEN NORRA GÅRDSFLYGELN STÅR EN BYGGNAD MED PELARE VID ENTRÉN. FOTO: ATELJÉ LARSSON, 1908. SSMC 852

nya husen. Under 1800-talet byggdes en stor del av husen om, och framförallt längs Hornsgatan fick husen påbyggnader och ny fasaddekor. Mot slutet av 1800-talet uppfördes också en del nya byggnader som Mariahissen och Laurinska huset.

1900-talet innebar för de flesta hus i området en förfallsperiod. Redan på 1860-talet fanns tankar på att plana ut och bredda Hornsgatan. Vid sekelskiftet 1900 sprängde och grävde man vid Mariaberget och breddade gatan på bekostnad av Maria kyrkogård och bebyggelsen på gatans södra sida. Planerna på en breddning även av norra sidan ledde till osäkerhet om vad som skulle ske med den kvarvarande bebyggelsen. På 1920-talet revs en del hus, men ytterligare planer på rivningar skapade en kraftig opinionsstorm ledd av bland annat Anna Lindhagen, ledamot av stadsfullmäktige och Skönhetsrådet.

I början av 1960-talet blev nya rivnings- och nybyggnadsplaner aktuella. Ett omfattande kom-

munalt utredningsarbete inleddes 1966 i avsikt att ge underlag för bebyggelsens framtid. Arbetet resulterade i en bevarande- och restaureringsplan som omfattade i stort sett alla fastigheter på Östra Mariaberget. Upprustningen pågick under 1970- och 1980-talen och det fanns en ambition att pröva nya restaureringsprinciper för att nå både ett antikvariskt och arkitektoniskt gott resultat. Bland annat återgick man till traditionell kalkputs och kalkavfärgningar vid fasadrenoveringarna.

HISTORIK

Hornsgatan 34, Maria trappgränd 10

Huvudbyggnaden uppförs

Gathuset vid hörnet Hornsgatan/Maria trappgränd, hus nummer 1 på kartan, var ursprungligen en egen fastighet med kringbyggd gård. År 1668 uppfördes huvudbyggnaden av sten vid Hornsgatan av handelsmannen Hindrich Insen, bördig från Holland. Efter

HORNSGATAN 36 OMKRING SEKELSKIFTET 1900. HÄR SYNS PORTEN SOM DET SÅG UT INNAN DEN BYGGDES OM UNDER 1920-TALET. REFOTO AV AF PETERSENS, UR ALBUM TILLHÖRIGT SÖDERS KFUM. SSMF41804

Insens bortgång 1683 övertogs huset av hans arvingar som 1706 sålde fastigheten till handelsmannen Diedrich Wiebe. År 1731 köptes egendomen av handelsmannen Michael Grubb och under hans tid bodde den ryska ministern Bestoucheff i huset. Under den känsliga krigsstämningen mot Ryssland vid slutet av 1739 utsattes huset för stenkastning. Slottskansliet utfäste då en belöning på 1000 daler silvermynt till den som kunde ange den skyldige.

Brandförsäkring 1746

Den första beskrivningen av fastigheten finns i en brandförsäkring från 1746. Huset, hus nummer 1 på kartan, bestod av tre våningar och välvd portgång. I bottenvåningen fanns en sal, fyra kammare och kök. Den andra och tredje våningen hade två salar, fem kammare, ett kök och en förstuga.

På gårdens östra sida fanns ett stenhus, hus nummer 2 på kartan, med tre vagnshus i bottenvåningen

och tre kammare ovanför. Övriga hus på gården var bagarstuga, vedbod, kolbod, hönsbushus och stall.

Stor ombyggnad

Vid den stora Mariabranden 1759 ägdes tomten av hovmarsalken Pehr Philip Hierta som strax därefter sålde den vidare till handelsmannen Alardie. Alardie lät direkt påbörja en renovering och återuppbyggnad efter brandens åverkan. Enligt en beskrivning 1760 verkar det huvudsakligen rört sig om tak och snickerier. År 1763 uppfördes flygelbyggnaden vid den västra tomtlinjen, hus nummer 3 på kartan, till tre våningar som inrymde bagarstuga, magasin och vedbod samt kammare.

År 1775 ägdes fastigheten av stenhuggaråldermannen Johan Petter Blom. Genom honom kom byggnaden att förändras genomgripande. För arbetet anlätades den vid tiden kände murmästaren J. W. H. Elies. Ombyggnaden omfattade bland annat nya

FASTIGHETEN SVALGÅNGEN 7 MOT HORNSGATAN. FOTO: J. MALMBERG

skiljemurar, golv, tak, fönster, dörrar, kakelugnar, stentrappa och tak. På gården uppfördes 1778 ytterligare två stenbyggnader i två våningar, en i norr och en i öster. Gården var nu helt kringbyggd. Den norra byggnaden inrymde fyra vedbodar i bottenvåningen och ovanför fanns ytterligare tre samt överst en klädvind. Den östra byggnaden hade en inkörsport i bottenvåningen, nio förråd, två vagnshus och två stall. Den andra våningen innehöll fyra rum, en garderob, två skafferier och två hövindar. År 1790 köptes egendomen av slottsstenhuggaren J. A. Göthe. Från 1820-talet nämns en ateljé i den norra flygeln där Göthe hade sin verkstad. Framför byggnaden fanns en låg envåningsbyggnad i trä vars ingång kantades av doriska träkolonner.

1800-tal – tidigt 1900-tal

Under 1800-talet och tidigt 1900-tal genomgick fastigheten smärre förändringar. Några fönster förstörades, en stor fritrappa vid Hornsgatan nedtogs under 1880-talet och invändigt genomfördes

moderniseringar med nya fönsteröppningar under 1920-1940-talet. Vid slutet av 1800-talet låg den före detta Lüchovska skolan i huset. Hornsgatan 34 förvärvades av staden 1941.

Upprustning och renovering

Under år 1971 genomfördes en fasadrenovering med utbyte av fönster och år 1976 genomgick byggnaden en modernisering och renovering i samråd med Stadsmuseet. För att rymma moderna våtutrymmen och kök avdelades vissa rum i huvudbyggnaden, främst mot gården, med nya mellanväggar. I övrigt kunde den befintliga planlösningen behållas. På gården revs en byggnad framför det norra gårdshuset och gården upprustades till sitt nuvarande utseende. I det norra och östra gårdshuset inreddes bostäder med nya mellanväggar. Under 1990-talet genomfördes en fasadrenovering.

Hornsgatan 36

Hornsgatan 36 var tidigare en egen fastighet som i

PORTAL VID HORNSGATAN 34 MED ÅRTALET 1668. FOTO: J. MALMBERG

sin tur bestod av flera äldre tomter, alla utstakade i samband med gaturegleringen under 1640-talet. Fastigheterna sammanfördes under samma ägare, sockerbruksidkaren Gödecke 1778. År 1781 lät han uppföra ett hus i tre och en halv våning med brutet tak vid Hornsgatan, hus nummer 5 på kartan. Sedan tidigare fanns gårdsflyglar från 1760 som Gödecke lät bygga om vid samma tillfälle.

Huvudbyggnaden mot Hornsgatan uppfördes på en äldre grund och med delar av äldre murar tillhörande en byggnad från 1760 som aldrig färdigställdes. Enligt ritningarna utförda av den kände murmästaren J. W. H. Elies återfinns den kraftiga portalen mot Hornsgatan som ännu finns bevarad. En beskrivning från samma år berättar att sockerbruksidkaren Gödecke hade sitt sockerkokhus till höger om inkörsportgången. Detta sträckte sig även in i den östra gårdsflygeln. Halvvåningen ovanför användes för sockertorkning och de två övre våningarna var bostäder. År 1797 lät Gödecke uppföra en industribyggnad vid Besvärbacken dit verksamheten

flyttade varvid tillverkningen upphörde vid Hornsgatan.

Påkostad inredning

Invändiga beskrivningar från 1812 berättar att rummen hade porslinskakelugnar, glastrymåer, målade golv, gipsade tak, förgyllda lister och vävtapeter målade med oljefärg samt pardörrar. Halvvåningen var inredd till vind. Den västra flygeln innehöll bostäder och den östra, hus nummer 6 på kartan, hade bagarstuga och bakkammare i bottenvåningen. Den andra våningen var inredd till bostad. Under 1860-talet ombyggdes den översta bostadsvåningen på huvudbyggnaden mot Hornsgatan. Det äldre takfallet som hade brutet tak mot gårdssidan höjdes vilket innebar att två bostadsrum och ett kök kunde inredas i lägenheterna mot gården.

Hornsgatan 36b, hus nummer 7 på kartan

Väster om huvudbyggnaden mot Hornsgatan uppfördes 1806 ett stall efter ritningar av

URSPRUNGLIG 1700-TALS PORTAL SOM BYGGDES PÅ UNDER 1920-TALET OCH FICK EN NYKlassicistisk PRÄGEL MED DORISKA PELARE OCH PARDÖRR. FOTO: J. MALMBERG

slottsmurmästaren Peter Serén. Detta ombyggdes 1875 till sin nuvarande utformning med bostäder i övervåningen och butikslokaler i bottenvåningen.

Förändringar under tidigt 1900-tal

Den östra gårdsflygeln, hus nummer 6 på kartan, ombyggdes kraftigt omkring sekelskiftet 1900 och under 1920-talet fick portgången och portalen mot Hornsgatan en nyklassicistisk prägel med doriska pelare som inbyggdes i den ursprungliga portalen. Möjligt är att även gården byggdes om vid detta tillfälle och den östra gårdsflygeln revs. Hornsgatan 36 förvärvades av staden 1944.

Upprustning och renovering

År 1975 genomfördes en stor modernisering av huset

i samråd med Stadsmuseet. Moderniseringen avsåg att inreda moderna våtutrymmen och kök. Den äldre planlösningen bevarades till stor del och förändringar genomfördes främst i lokalerna på bottenvåningen med nya spiraltrappor till halv-våningen ovanför. Under 1990-talet genomfördes en fasadenovering.

Hornsgatan 38

Gatuhuset uppförs

Byggnaden som tillsammans med vinkelhuset mot Bellmansgatan tidigare utgjorde en egen fastighet utstakades troligtvis i samband med 1640-talets gaturreglering. Under 1730-talet uppfördes ett stenhus i tre våningar, täckt med tegeltak och inredd vind av kryddhandlaren Petter Lindell. Innan dess stod endast träbyggnader på gården.

Mariabranden 1759

Huset brandskadades vid den stora Mariabranden 1759. Samma år fick Lindell tillstånd att på nytt uppföra ett trevåningshus, delvis på de gamla murarna, hus nummer 8 på kartan. Huset uppfördes med fem fönsteraxlar mot Hornsgatan. I en beskrivning från 1763 inrymde bottenvåningen kryddbod, verkstad och krogum. Vinden var inredd och trapporna av sten. I alla rum fanns gröna kakelugnar och taken var gipsade. År 1775 beskriver en värderingshandling att det tillkommit vedbodar på gården, två rymliga källare samt att två kamrar byggts över portgången från Bellmansgatan till gården.

Jacob Friedrichssons nybyggnad

År 1778 köptes gården av kopparslagaren Jacob Friedrichsson som år 1791 lät bygga till huset utmed Bellmansgatan med en vinkelbyggd flygel längs den dåvarande norra tomtlinjen, hus nummer 9 på kartan. Den nybyggda delen hade två våningar och innehöll bland annat kolbod, stall, bagarstuga och två välvda källare. Vid en beskrivning från 1858 omnämns även ett stenhus vid den östra tomtlinjen som hade fem bodar och fyra avträden.

Under 1900-talet genomfördes flera förändringar, dessförinnan var egendomen relativt oförändrad. Bland annat inreddes butiker mot Bellmansgatan, gården överbyggdes och en ny ingångsport från Hornsgatan upptogs med ett delvis nytt trapphus. Hornsgatan 38 förvärvades av staden 1941.

MITT I KVARTERET FINNS EN STOR OCH KRINGBYGGD GÅRD MED GRÄSYTOR OCH SITTPLATSER. FOTO: J. MALMBERG

Upprustning och renovering

Under år 1971 genomfördes en fasadrenovering av gathuset och 1974 moderniserades huset med nya kök och våtutrymmen i samråd med Stadsmuseet. Bland annat så byggdes en lokal i den före detta portgången från Bellmansgatan. De största förändringarna genomfördes i de norra delarna medan byggnaden mot Hornsgatan till stor del bevarade sin äldre planlösning. Kök och wc placerades med nya mellanväggar inom de äldre rummen. Under 1990-talet genomfördes en färgsättning efter förslag från Stadsmuseet.

Bellmansgatan 7

Kiellbergs tomt

Hörnhuset med kringbyggd gård var ursprungligen en egen fastighet som utstakades vid 1640-års gatu-reglering. Från 1676 fram till omkring 1740 bodde en hattmakarfamilj på fastigheten. År 1740 köpte spannmålshandlaren Lars Kiellbeck tomten. I en brandförsäkring från 1746 beskrivs två byggnader, dels en stenhusbyggnad i två våningar mot Bell-

mansgatan och dels ett större trähus i två våningar. År 1749 uppfördes en tillbyggnad i sten på gården norra del.

Ett nytt hus uppförs

Vid Mariabranden 1759 brandhärjades Kiellbergs tomt och på de återstående murarna uppfördes ett stenhus i två våningar med inredd vind efter ritningar av J.W. Friese, hus nummer 10 på kartan. Huset hade sju fönsteraxlar mot Bellmansgatan och taket var brutet. I bottenvåningen fanns bagarstuga, gatubod i hörnet, vedrum, stall och kölna samt gipsad portgång. Den andra våningen hade 10 rum, skafferier, hövind mot gatan och ett stort rum för torkplåt. Överst fanns spannmålsvindar. Vid en beskrivning 1774 hade husets rum gipsade tak, kakelugnar i olika färger, kök med spisar, förstugor med stengolv, ett vagnshus och en bagarstuga. Inom fastigheten förekom öltillverkning i liten skala.

År 1775 inköptes gården av prästerskapets änke- och pupillkassa som 1782 sålde den vidare

HORNSGATAN 34 MED HUVUDBYGGNAD OCH GÅRDSFLYGLAR OMKRING EN STENSATT GÅRD. FOTO: J. MALMBERG

till viktualiehandlaren Peter Nordings änka. I en beskrivning från 1817 var alla rum inredda med fot- och bröstpaneler, vävtapeter som var målade med oljefärg samt kakelugnar med mässingsluckor. Även vindsvåningen var inredd med bostadsrum och fönster i takfallet. På gården var sandsten och sedan gammalt stod där en brunn med pumpstock.

Förändringar i fasaden

År 1861 lät ägarinnan mamsell Elisabeth Maria Enequist höja fasaderna så att takfallet fick ett enkelt fall mot gatan, mot gården förblev taket oförändrat. Samtidigt genomgick fasaden förändringar, troligtvis fick den sin nuvarande dekor.

Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet byggdes några lokaler om till bostäder och portgång och förstuga omgestaltades. Bellmansgatan 7 förvärvades av staden 1961.

Upprustning och renovering

År 1976 moderniserades huset med nya kök och våtrummen i samråd med Stadsmuseet. Ombyggnaden innebar vissa förändringar i planlösningen men med hänsyn till äldre inredning. Fönster utbyttes. Under 1990-talet genomfördes en färgsättning efter förslag från Stadsmuseet.

BYGGNADSBESKRIVNING

Byggnaderna är placerade längs med gatan och har två gemensamma kringbyggda gårdar som nås via trapphusen. Den större gården har en gräsplan, gångar av gatsten, ordnade platser av betongplattor samt planteringar och träd som anlades 1979. I mitten av gården står en praktfull hängalm.

Den mindre gården har stenbeläggning med lövträd samt buskar och rabatter längs huskropparna. Mot norr finns en liten uppbyggd terrass med trappa

HORNSGATAN 34 MED PARPORT FRÅN 1700-TALET SOM LEDER TILL GÅRDEN. FOTO: J. MALMBERG

PÅKOSTADE INTERIÖRER MED HELFRANSKA PARDÖRRAR, DÖRRÖVERSTYCKEN SAMT BRÖSTPANELER FRÅN 1700-TALET. FOTO: J. MALMBERG

och dekorativt järnräcke. Bägge gårdarna har skulpturer av grundaren av Stiftelsen Konsthemmet; Ebba Hedqvist. På den större gården dessutom en fontän skapad av henne.

Hornsgatan 34

Hornsgatan 34 består av fyra byggnader omkring kvarterets mindre gård. Gården förbinds med Maria Trappgränd via en portgång med parport av rombformat mönster. Mot norr finns en liten uppbyggd terrass som tidigare var grunden till en byggnad. Den nu rivna byggnaden innehöll bland annat skulptören Göthes verkstad.

Exteriör

Hornsgatan 34 består av ett gathus i tre våningar med brutet tak mot Hornsgatan, en flygelbyggnad i dels två och dels tre våningar mot Maria Trappgränd

samt gårdsbyggnad vid den norra och västra tomtgränsen i två våningar av sten.

Huvudbyggnaden mot Hornsgatan har en putsad sockelvåning med kvaderstensputsade hörn och stora butiksfönster. De övre våningarna är slätputsade med markerade hörn och avskiljande horisontella putsade lister. Under takfallet finns en profilerad takfot. Den andra våningens fönster markeras med dekorativa överstycken och konsoler, övriga har enkla putsade omfattningar. Fönstren är rektangulära och avdelade i fyra bågar.

Husets portal är ursprunglig och kvaderputsad med rundbågigt överstycke som kröns av putsornament. I överstycket står inskriptionen 1668 som hänvisar till husets uppförande. I den välvda nischen finns ett äldre ovanfönster bevarat. Parporten av trä har av helfranska fyllningar och ett ovanfönster, sannolikt från tidigt 1800-tal. Mot gården finns en

BEVARAD KAKELUGN FRÅN 1700-TALET I HORNSGATAN 38.
FOTO: J. MALMBERG

rundbågig pardörr med helfranska fyllningar och ett runt fönster, sannolikt från 1700-talet.

Gårdshusens fasader är enkla i puts. Entréerna består av äldre brunmålade trädörrar, både halvfranska pardörrar med rakt och välvt ovanstycke samt enkel- och pardörrar med snedställda brädor. Fönstren är av varierande karaktär. Dels kvadratiska med mittpost och två spröjsade bågar och dels rektangulära med fyra bågar.

Interiör

Både huvudbyggnaden vid Hornsgatan från 1668 och flygelbyggnaden vid Maria Trappgränd har rik inredning från 1700-1800-talet och en till stor del äldre planlösning.

I huvudbyggnaden mot Hornsgatan finns bevarad butiksinredning från 1800-talet med bröstningar och fyllningar i fönsternischer. Trapphuset är inrett med ett svart och vit rutigt marmorgolv med fris samt en profilerad sockel från 1700-talet. Taket är putsat och välvt med kryssvalv och valvbågar från 1700-talet. Trappan är en ursprunglig kalkstenstrappa som löper kring en öppen trappspindel med krok högst upp. Lägenhetsdörrarna består av par- och enkeldörrar med tre fyllningar och samtida foder, till största delen från 1800-talet.

Även trapphusen i gårdsflyglarna bevarar ålderdomlig karaktär med kalkstensgolv, trappa, fyllningsdörrar och välvt tak. I trapphuset 34 e finns en bevarad vindsdörr av plåt med smällelås.

Av äldre byggnadsdetaljer i lägenheterna finns bland annat profilerade fot- och bröstpaneler från 1700-talet, parkettgolv från tidigt 1900-tal och pardörrar med fyllningar, samtida foder och dekorativa dörröverstycken från 1700-1800-talet. I taken finns stucklister och putsade hålkäl. Av eldstäder finns kakelugnar från 1800-talet samt en öppen spis, troligtvis från 1920-talet.

Hornsgatan 36

Exteriör

Huset består av ett bostadshus mot Hornsgatan med en gårdsflygel i två våningar vid den östra tomtgränsen. Vid den västra tomtgränsen finns en två våningar hög flygelbyggnad, hus nummer 7 på kartan.

Huvudbyggnadens tak har från början varit brutet och täckt med tegel men sedan 1860-talet har det ett sadeltak av plåt. Den putsade sockelvåningen har en kraftig portal från 1780 som förändrades under 1900-talet genom att kolonner av dorisk typ inplacerades. Detta medförde att gavelfältet ändrades och nya portar sattes in. De två övre våningarna är slätputsade med fönster i liv med fasaden utan omfattningar. Fönstren har en rektangulär form med mitt- och tvärpost samt fyra inåtgående bågar. I bottenvåningen finns stora butiksfönster.

Gårdsfasaden och gårdsflygeln är enkelt utformad i puts med synliga ankarslut och profilerad takfot. Fönstren är av varierande karaktär, i huvudsak med

BELLMANSGATAN 7 MED ÄLDRE KALKSTENTRAPPA OCH LEDSTÄNGER FRÅN 1700-TALET. FOTO: J. MALMBERG

en mitt- och tvärpost som avdelar till fyra bågar. Huvudbyggnadens gårdsport består av en parport med fyllningar och småspröjsade glaspärtier. I gårdsflygeln finns en panelad enkeldörr till ett välvt trapphus.

Flygelbyggnaden, hus nummer 7 på kartan, har fasad mot Hornsgatan med butiksfönster och butiksentré i bottenvåningen. Huset är uppfört i två våningar med enkla putsade fasader och fönster i liv med fasadmuren. Fönster är rektangulära med mittpost och två spröjsade bågar. Entrédörrarna är placerade mot gården och består av sentida panelade enkeldörrar.

Interiör

Trapphuset i huvudbyggnaden mot Hornsgatan har sitt ursprungliga läge från 1780-talet men utformningen är från tidigt 1900-tal. Sannolikt är det ett äldre kalkstensgolv. Trappstegen är till största delen äldre kalksten men några plattor är inlagda senare.

Handledaren är rund med knapp. Lägenhetsdörrarna består av enkel- och pardörrar med fyllningar från 1800- och 1900-talet med samtida foder.

Lägenheterna har rik och påkostad inredning från 1700-1800-talet. Bland äldre byggnadsdetaljer finns fönster- och bröstpaneler från 1700-talet, pardörrar från 1700- och 1800-talet med tre fyllningar samt kakelugnar, samtliga från 1800-talet.

Trapphuset i den östra flygeln är från tiden kring sekelskiftet 1900.

Hornsgatan 38

Hornsgatan 38 har en överbyggd gård med utgång från trapphuset. Platsen är lagd med trall och har blomsterlådor samt trätrappa ned till kvarterets stora gemensamma gård.

Exteriör

Huvudbyggnaden är uppförd i tre våningar med brutet tak mot Hornsgatan med en vinkelbyggd flygel

HÖRNHUSET VID BELLMANSGATAN/BRÄNNKYRKAGATAN. HUSET UPPFÖRDES 1759 MEN FASADDEKOREN TILLKOM SANNOLIKT UNDER 1860-TALET. FOTO: J. MALMBERG

i två våningar och sadeltak längs Bellmansgatan och den äldre norra tommlinjen. Huvudbyggnaden mot Hornsgatan har en bevarad 1700-talsvolym. Fasaderna är slätputsade med butiksfönster i bottenvåningen och rektangulära fönster med mittpost och småspröjsade bågar i övriga våningar. Mot gatan omges fönstren av profilerade omfattningar. Taket är plåtlagt, ursprungligen tegel, över en profilerad takfot. Mot söder och väster finns plåttäckta takkupor. Porten är placerad i en djup och välvd nisch. Den består av en 1700-tals parport med dekorativa blad och ovanstycke. Mot gården har trapphuset en enkeldörr med fyllningar och spröjsat glasparti.

Flygelbyggnaden är uppförd i två våningar med putsade fasader, profilerad takfot och plåtlagt tak. I gatuplan finns butiker med entréer och stora fönsteröppningar. Den andra våningens fönster är rektangulära och småspröjsade med mittpost. Mot gården finns två sentida trädörrar av liggande panel.

Interiör

Huvudbyggnadens portgång från Hornsgatan går delvis genom ett 1700-tals tunnvalv. Utrymmet byggdes som portgång 1928, samtidigt byggdes det nuvarande trapphuset. Golven i portgången och vilplanen är av marmor. Dörrarna är enkeldörrar med tre fyllningar, sannolikt från 1920-talet, med samtida foder.

I huvudbyggnaden finns mycket välbevarad 1700-talsinredning med flera 1700-tals kakelugnar, några eventuellt uppsatta under 1900-talet. Av äldre dörrar finns helfranska enkeldörrar från 1700-talet, fönster- och dörrpaneler från 1700-talet samt hålkål och vulst i tak från 1700-talet.

Bellmansgatan 7

Hörnhuset är uppfört i tre våningar vid Bellmansgatan och Brännkyrkagatan med gårdsflyglar i två våningar. Flyglarna är sammanbyggda med gathuset

BELLMANSGATAN 7 MED INREDNING OCH KAKELUGN FRÅN 1800-TALET. FOTO: J. MALMBERG

kring en kvadratisk gård. Gården har gatsten och rabatter längs fasaderna samt lövträd.

Exteriör

Huvudbyggnaden har en välbevarad 1700-talsvolym bortsett från att det ursprungliga takfallet mot gatan ersattes av det befintliga under 1860-talet. Gatufasaderna har rusticerad bottenvåning med en kraftig profilerad list mot de övre våningarna. Våning två och tre är slätputsade med kraftiga profilerade omfattningar. Den andra våningens omfattningar är extra dekorativa med överliggare på konsoler. Mot taket finns en profilerad takfot. Sannolikt är dekoren tillkommen under 1860-talet.

Fönstren är rektangulära och av varierande karaktär. Dels med mittpost avdelade i två bågar och dels med mitt- och tvärpost, avdelade till fyra bågar. Entréporten mot Bellmansgatan är placerad i en välvd nisch och består av en tredelad port av trä med fyllningar och glaspartier samt ovanfönster, sannolikt från 1800-talet. Mot Brännkyrkagatan finns en äldre butiksingång som består av en pardörr med tre

fyllningar och glas i de övre.

Gårdsfasaderna är enkelt utformade i puts med profilerad takfot och fönster i liv med fasaden.

Fönstren är av varierande karaktär med både en- och två mittposter. Mot gården har portgången en tredelad port med ovanfönster och glasade partier från 1800-talets slut. På gården finns två pardörrar med fyllningar från sent 1800-tal.

Interiör

Byggnadens trapphus har golv av marmor och kalksten. I trapphuset 7a finns även dekorativa viktoria-plattor med olika färger. Trapporna är av kalksten med ledstänger av järn från 1700-talet. Dörrar är till övervägande del från sent 1800-tal och består av både enkel- och pardörrar med fyllningar. I lägenheterna finns främst spår av 1800-talet med byggnadsdetaljer såsom dörrar, snickerier och taklister. Det finns dock även 1700-tals dörrar, både hel- och halvfranska med tre fyllningar. Bevarade kakelugnar är främst från tiden mellan 1800-talets andra hälft samt 1900-talets början.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.